

Knižnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch

MARTIN KUKUČÍN

BARD SLOVENSKÉHO LITERÁRNEHO REALIZMU

Bibliografický leták pri príležitosti 150. výročia narodenia autora

Máj 2010

Martin Kukučín

–bard slovenského literárneho realizmu – 150. výr. narodenia

M. Kukučín – vlastným menom Matej Bencúr sa narodil 17. mája 1860 v Jasenovej na Orave. Jeho otec Ján Bencúr – Juriš bol slobodný roľník tzv. šoltýs a matkou bola Zuzana Pašková, ktorú prezývali Kukuča . Z tejto prezývky pochádzal spisovateľov umelecký pseudonym. Martin Kukučín mal ešte dvoch bratov Jána, Ondreja a sestru Katarínu. Po skončení ľudovej školy v rodnej obci v roku 1871 šiel študovať na slovenské gymnázium do Revúcej. Po jeho zatvorení prešiel študovať do Martina, kde však študoval iba rok, lebo aj toto gymnázium bolo po násilnej maďarizácii zatvorené. Po krátkom štúdiu v Banskej Bystrici šiel študovať na Učiteľský inštitút v Kláštore pod Znievom, ktorý ukončil v roku 1878. Nastúpil ako učiteľ v rodnej obci a v roku 1885 zmaturoval na gymnáziu v Šoproni. Keďže matka chcela mať z neho kňaza prihlásil sa na evanjelický seminár do Bratislavy, ale pre opätovnú maďarizáciu odišiel radšej v roku 1885 študovať medicínu do Prahy. Tu ho privítalo úplne iné žiživé prostredie a po čase si vytvorili akademický spolok Detvan, ktorého sa stal činovníkom. Lekárske štúdia ukončil v roku 1893. Chcel sa vrátiť na Slovensko, ale pre nedostatok miesta sa vrátil na prax do Prahy .

V roku 1894 odišiel do Chorvátska na ostrov Brač do dediny Selce , kde mal dostať miesto všeobecného lekára. Ubytoval sa v rodine Didoličovcov – obchodníkov s vínom. Stal sa obľúbeným lekárom, skvelým človekom a priateľom pre mnohých tamjších ľudí. V októbri roku 1904 sa zosobášil s Petronelou Didoličovou dcérou svojich domácich a do roku 1907 pôsobil ako lekár na Brači.

V roku 1907 odišli Bencúrovci napriek nesúhlasu mnohých miestnych ľudí do Južnej Ameriky – dôvodom boli vyhotrené predvolebné pomery na ostrove. Usadili sa v Chile v meste Punta Arenas a Kukučín tu pôsobil v rôznych chorvátskych vysťahovaleckých spolkoch. Spojenie s rodnou hrudou udržiaval cez baťka Škultétyho. Po prerušení sa po vzniku ČSR obnovilo. Na jeseň roku 1922 sa vrátil na Slovensko do Martina , ale pobudol tu iba niekoľko mesiacov a v roku 1923 spolu s manželkou opäť odchádzajú za hranice.

Pokus Bencúrovcov vytvoriť si vlastný, tichý , nezávislý domov nevyšiel. Sám Kukučín sa k tomuto pocitu vyhostenia a odcudzenia vyjadril , že sa cíti ako prežitok, ktorý nepatrí do čias modernej meniacej sa Európy. Nasledujúce roky Kukučín strávil cestovaním po Európe (Paríž, Neapol, Lipsko, Viedeň , Split a Argentína.) V roku 1927 mu ochorela žena , ktorá ho však prežila o 40 rokov. V roku 1928 ochorel na zápal pľúc aj sám literát a 21. mája toho roku mu podľahol. Pochovali ho do rodinnej hrobky Didoličovcov v Záhrebe, ale telesné pozostatky spisovateľa boli prenesené a uložené v októbri 1928 na Národnom cintoríne v Martine.

Postihnúť rozsiahlu literárnu tvorbu tohto snád spisovateľsky najproduktívnejšieho predstaviteľa slovenského kritického realizmu je takmer nemožné. Len poviedok napísal takmer sto, takže sa skúsime venovať tým pozoruhodnejším literárnym útvarom. Tak ako život i literárna tvorba sa dá rozdeliť do samostatných období:

jasenovské –učiteľ –(1878-1885), pražské – študent medicíny – (1885-1893), bračské- lekár- (1894-1907), juhoamerické – lekár v Chile – (1907-1922) a poprevratové – návrat domov a do Európy – (1922-1928).

V januári 1883 si jasenovský učiteľ M. Bencúr zakladá školský zošit, ktorý dostal označenie „**Múzy Martina Kukučina**“. Zapísal doň svoje prvé literárne práce „**Čo komu súdené**“, „**Život a ľubosť**“ a „**Kus života**“. Posledná bola publikovaná v Národných novinách pod názvom „**Na hradskej ceste**“ ako Kukučínova absolútna prvotina. Autor v tomto období len hľadal svoju cestu v ďalšej tvorbe. V prvých poviedkach bolo ešte cítiť sentimentálne a romantické klišé, podobnosť témy, prostredia a postáv. Príkladom sú i poviedky: „**Čas tráti - čas platí**“, „**Pán majster Obšival**“, „**Susedia** „ a iné.

Kukučín začal prispievať okrem Národných novín aj do Slovenských pohľadov a rôznych almanachov. V roku 1885 vydal poviedku „**Rysavá jalovica**“ známu svojím britkým ľudovým humorom. Dedinské prostredie, ľudové zvyky a obyčaje využil v poviedkach: „**Dedinský jarmok**“, „**Hody**“, „**Na jarmok**“, „**Na Ondreja**“ a „**Obecné trampoty**“. V ďalšej poviedke „**Do školy**“, čerpal z vlastných učiteľských skúseností a v roku 1886 vydal pozoruhodnú novelu „**Neprebudený**“, v ktorej Kukučín majstrovsky využíval psychologickú a spoločenskú analýzu tragického osudu dedinského mrzáka Ondreja. Z tohto obdobia sú známe ešte poviedky „**O Michale**“, „**Veľkou lyžicou**“, „**Z teplého hniezda**“, „**Na svitaní**“, „**Sviatočné dумы**“ a iné.

Pražské obdobie Kukučínovej tvorby bolo pomerne rozsiahle, tým že sa Kukučín dostal do kontaktu s novými spoločenskými ideami, filozoficko-etickými prúdmi v myslení, ale i v literárnej tvorbe. Spoznával sa s českými literátmi a dielami svetovej literatúry, ktoré boli inšpiráciou pri jeho ďalšej literárnej tvorbe. Stal sa činovníkom v slovanskom spolku Detvan, ktorého bol istý čas aj predsedom. V tvorbe z pražských rokov stále prevládali poviedky a črty z dedinského prostredia: „**Veľkou lyžicou**“, „**Vianočné oblátky**“, „**Dve cesty**“, „**Mišo**“, remeselnícke: „**Drotárove Vianoce**“ z učiteľského a študentského prostredia: „**Spod školského prachu**“, „**Pred skúškou**“, „**Úvod k vakáciám**“, „**Poza školu**“, „**Zo stupňa na stupeň**“, „**Tichá voda**“. V spisovateľovej tvorbe pribudla aj nová téma, ktorou boli pomery v slovenskom zemanstve, skvele opísané v diele vydanom v roku 1890 pod názvom „**Keď báčik z Chochoľova umrie**“. V tejto poviedke kriticky pranieoval chvastúnstvo, lenivosť, bezradnosť a neschopnosť tzv. zemanov v protipóle so všestranne agilnou, dravou a podnikavou novou buržoáziou. Pozoruhodnou poviedkou tohto obdobia boli v roku 1889 vydané „**Mladé letá**“, o ľúbostnom súboji dvoch gymnazistov o dievčinu, ktorá si však vybrala tretieho solventného nápadníka majúceho o ňu už vážny záujem. Novela „**Dies Irae**“, (Dni hnevu,) bola vydaná v roku 1893 a je ľúbostným príbehom dvoch mladých ľudí zo znepríatelených rodín Zimovcov a Sýkorovcov, ktorí sa zmieria až po smrteľnom ochorení Jurka Sýkora. Z tohto obdobia ešte možno spomenúť poviedku „**Na podkoníckom bále**“, ostro kritizujúcu malomeštiactvo meštianstva. Samotná Praha bola tiež inšpiráciou pre spisovateľa, ktorá sa prejavila cestopisnými črtami „**Praha v znamení výstavy**“, „**Prechádzky po výstavisku**“, a prózou „**Zápisky zo smutného domu**“, z roku 1894. V tomto období začal pracovať na svojej prvej divadelnej hre pod názvom „**Komasácia**“, kde riešil mravné a spoločenské problémy dediny.

Ako 34 ročný v roku 1894 odišiel na ostrov Brač do Seliec a tým sa začalo jeho ďalšie tvorivé obdobie poznačené novým prostredím, jazykom a zvykmi, ktoré porovnával so svojím domovom a hľadal nové námety. Napísal niekoľko poviedok z miestneho prostredia „**Prvá zvada**“, „**Svadba**“, „**Parník**“, „**Štedrý deň**“, „**Baldo et Comp**“. Posledným vrcholom jeho poviedkovej tvorby bol „**Mišo II**“, z roku 1901, ktorý bol prepracovaním poviedky „**Mišo**“. V roku 1903 začal písať román „**Dom v stráni**“, ktorý do roku 1904 vychádzal periodicky v Slovenských pohľadoch. Dej románu je osadený do dalmatínskeho prostredia a základným motívom je vzťah dvoch mladých ľudí z majetkovo a spoločensky nerovných rodín sedliackej a statkárskej. Láska, ktorá bola diktovaná vášňou a srdcom, ale aj rozumom nedokázala prekonať bariéru spoločenských rozdielov vtedajšej nerovnej a triednej spoločnosti.

Týmto románom končí jedna epocha Kukučínovej literárnej tvorby. Spisovateľ sa síce publikačne odmlčal na dlhšiu dobu, ale tvoriť neprestal. Tajným písmom skoncipoval niekoľko sto strán svojho nového románu „**Mať volá**“, ktorý sa zaoberal spoločensko-ekonomickými vzťahmi a sociálnymi problémami juhoslovanských vysťahovalcov v Chile a v Punta Arenas, kam sa v roku 1907 s manželkou vysťahoval a pôsobil tu ako lekár. Román „**Mať volá**“, – dostal podtitul „**Román o zmysle peňazi**“, alebo podnázov „**Ohľasy z obce roztratených**“. Tento román v päťväzkovej forme začal vychádzať na Slovensku až v roku 1923.

Poprevratové dielo M. Kukučina je síce veľmi rozsiahle, ale umelecky už nie je až tak prínosné ako predrevratová tvorba a zaznamenalo aj menší čitateľský ohlas. V tomto období vydal niekoľko

cestopisov: „**Prechádzka po Patagónii**“, a „**Dojmy z Francúzska**“, a romány „**Lukáš Blahosej Krasoň**“, a „**Bohumil Valizlost' Záboj**“, ktoré vyšli posmrtné. Zaoberal sa v nich štúrovskou tematikou lásky, rodným oravským krajom a svojim učiteľom C.Zochom, ktorý bol v spisovateľovej mladosti kňazom a jeho učiteľom. Na sklonku svojho tvorivého obdobia napísal ešte niekoľko poviedok: „**Košútka**“, „**Kibká**“, „**Rozmajrínový mládnik**“ a „**Pred pekný domec**“, ktoré mali byť podkladom pre nové historické romány žiaľ už nedokončené. Za zmienku stoja ešte dve dokončené divadelné hry „**Bachúrovie dvor**“ a „**Obeta**“, ktoré sa zaoberali riešením starých majetkových problémov a zhubným vplyvom amerikanizmu na život slovenského vidieka.

Martin Kukučín prežil veľmi plodný a rušný život naplnený ustavičným hľadaním, vďaka ktorému získal bohaté skúsenosti, spisovateľskú slávu a uznanie doma i vo svete. Priatelia naň spomínali ako na srdečného, spoločenského a zhovorčivého človeka, ktorý však málo prezrádzal zo svojho súkromia. Bol skromný, citlivý, ale zároveň plný polemík a rozporov, ktoré pramenili z toho, že aj keď bol spätý z domovom, bytostne sa musel s ním na dlhé roky rozlúčiť. Kukučín mal od mladosti veľmi dobrú pozorovaciu schopnosť, vnímavosť, fantáziu a pamäť. Dokázal vynikajúco spojiť dojmy odpozorované z reálneho života a svoje vlastné predstavy, čo vyústilo vo výnimočný spisovateľský talent. Spolu s P.O. Hviezdoslavom -poetickým géniom patrí Kukučín k najväčším literárnym veličanom prelomu 19. a 20. storočia na Slovensku. Kukučín sa stal priekopníkom a najproduktívnejším literátom slovenského kritického realizmu a ako taký vytvoril základnú tradíciu modernej slovenskej prózy.

Tento bibliografický leták vydáva Knihnica A.Bernoláka v Nových Zámkoch pri príležitosti 150. výročia narodenia autora. Obsahuje abecedne radené, neanotované záznamy o knihách M. Kukučina, knihách o ňom a použitú literatúru, ktoré sa nachádzajú vo fondoch KAB.

Záznamová časť:

Dielo.III. Na prielohu. Visitatio canonica. Na obecnom salaši. Z našej hradskej. Na stanici. Tiene i svetlo. Dedina v noci. Preháňanky. Úvod k vakáciám. Za ženou. Pred skúškou. Drotárove Vianoce.

Bratislava: SVKL, 1958. 358 s.

Dielo.V. Dve cesty. Mišo. Tichá voda. Nie milí,nie drahí. Koniec a začiatok. Po deviatich rokoch. Dies irae. Rohy. Do školy. Poza školu. Zo stupňa na stupeň.Výlety. Prechádzka po Vlkolíne.. -

Bratislava: SVKL, 1959. 558 s.

Dielo VII. Prvá zvada. Svadba. Parník. Štedrý deň. Baldo and Comp. Mišo II. Z lovcových zápiskov.. -

Bratislava : SVKL, 1960. 390 s.

Dielo X. Mat' volá. Ohlasy z obce roztratených I.,II.,III.. -

Bratislava : SVKL, 1963. 425 s.

Dies irae. Keď báčik z Chochoľova umrie. Na podkonickom bále. Regrúti. : a iné poviedky. -

Bratislava : Mladé letá, 1962. 225 s.

Dom v stráni / Martin Kukučín. - [2. vyd.]. –
Bratislava: Tatran, 1975. - 453 s. ; 17 cm. - (Čítanie študujúcej mládeže).

Dom v stráni / Martin Kukučín ; ilustroval Marián Minarovič. - [4. vyd.]. –
Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1985. - 282 s. ; 24 cm. - (Hviezdoslavova knižnica, Zv. 274).

Dom v stráni / Martin Kukučín ; doslov Július Noge. - [4. vyd.]. –
Bratislava: Tatran, 1985. - 432 s. ; 17 cm. - (Čítanie študujúcej mládeže, 164. zväzok).

Do školy.. –
Bratislava: Slovenské vydavateľstvo detskej knihy, 1955. 140 s.

Dve cesty / Martin Kukučín. - 1. vyd. –
Bratislava: Tatran, 1972. - 373 s. ; 20 cm. - (Hviezdoslavova knižnica, Zv. 205).

Falusi regény / Martin Kukučín ; zo slovenského originálu ... preložil Hubík István. - 1. vyd. –
Bratislava: Csehszlovákiai magyar könyvkiadó, 1954. - 148 s. ; 21 cm.

Ház a hegyoldalban / Martin Kukučín ; zo slovenského originálu ... preložil Hubík István. - 3. vyd. –
Bratislava: Madách Kiadó, 1986. - 378 s. ; 20 cm. - (Knižnica slovenskej literatúry, Zv. 4).

Keď báčik z Chochoľova umrie / Martin Kukučín ; výber zostavila, doslov a biografické poznámky a vysvetlivky napísala Marianna Prídavková-Mináriková. - [1. vyd.]. –
Bratislava: Tatran, 1983. - 373 s. ; 17 cm. - (Čítanie študujúcej mládeže).

Mladé letá. Vianočné oblátky. Keď báčik z Chochoľova umrie. a ďalšie : Dielo IV. –
Bratislava: SVKL, 1958. 232 s.

Mladé letá / Martin Kukučín ; upravila Marianna Prídavková-Mináriková, fotografie sú z televízneho filmu. - 4. vyd. –
Bratislava: Mladé letá, 1950. - 207 s. ; 29 cm.

Mladé letá / Martin Kukučín. - 6. vyd. –
Bratislava: Mladé letá, 2002. - 152 s. ; 21 cm. - ISBN 80-06-01234-2.

Na obecnom salaši a iné rozprávky.. –
Martin: Matica slovenská, 1947. 232 s.

Na podkonickom bále : (najkrajšie poviedky) / Martin Kukučín. - 1. vyd. –
Martin: Matica slovenská, 2005. - 204 s. ; 21 cm. - (Zlatá niť). - ISBN 80-7090-783-5.

Neprebudený.. –
Bratislava : Hevi, 1993. 75 s. - ISBN 80-85518-43-0.

Obecné trampoty.. –
Bratislava: Mladé letá, 1963. 167 s.

Pred skúškou / Martin Kukučín ; výber zostavila a doslov napísala Hana Ferková,ilustroval Jozef Vrtiak. - 1. vyd. –

Bratislava: Mladé letá, 1969. - 98 s. ; 21 cm.

Rohy a iné rozprávky / Martin Kukučín. - [5. vyd.]. –

Martin: Matica slovenská, 1949. - 197 s. ; 18 cm. - (Sobrané spisy M.Kukučina, sv.7).

Rysavá jalovica a iné poviedky / Martin Kukučín ; ilustroval Oto Lupták. - 1. vyd. –

Bratislava: Mladé letá, 1984. - 153 s. ; 24 cm. - (Klub mladých čitateľov).

Rysavá jalovica a iné prózy : Jaroslav Vlínka] / Martin Kukučín ; [doslov a biografia. - 1. vyd. –

Bratislava: Perfekt, c2005. - 266 s. ; 21 cm. - (Najkrajšie diela slovenskej literatúry). - ISBN 8080463204 (viaz.).

Rysavá jalovica. Neprebudený. Veľkou lyžicou. Panský hájnik.a ďalšie. : Dielo II. –

Bratislava : SVKL, 1957. 384 s.

S našej hradskej a iné rozprávky / Martin Kukučín. - [3. vyd.]. –

Martin: Matica slovenská, 1947. - 200 s. ; 18 cm. - (Sobrané spisy M.Kukučina, sv.8).

Spod školského prachu. : Pred skúškou, Z teplého hniezda, Do školy,Veľkou lyžicou, Tichá voda, Úvod k vakáciám, Mladé letá, Kukučínove rozprávky o detských a štud. rokoch /Ján Poliak/. - Bratislava : Slov. vydav. krásnej literatúry, 1963. 290 s., 20 cm.

Svadba a iné rozprávky / Martin Kukučín. - [3. vyd.]. –

Martin: Matica slovenská, 1948. - 185 s. ; 18 cm. - (Sobrané spisy M.Kukučina, sv.14).

Szemelvények. : M.Kukučín műveiből. –

Bratislava: Szlovák pedagógiai vállat, 1953. 233 s.

Veľkou lyžicou / Martin Kukučín. - 1. vyd. –

Bratislava: Petit Press, 2005. - 217 s. ; 21 cm. - (Svetová knižnica SME, Zv. 42). - ISBN 80-85585-54-5.

Výber I / Martin Kukučín. - 1. vyd. –

Bratislava: Tatran, 1980. - 571 s. ; 20 cm. - (Zlatý fond slovenskej literatúry, zv. 38).

Výber 3. –

Bratislava: Tatran, 1980. 649 s.

Výber 4. –

Bratislava?Bratislava: Tatran: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1980. 721 s.

Z teplého hniezda / Martin Kukučín ; zostavila a doslov napísala Marianna Prídavková-Mináriková ilustrovala Běla Kolčáková. - 1. vyd. –

Bratislava: Mladé letá, 1987. - 208 s. ; 21 cm.

Z teplého hniezda a iné rozprávky / Martin Kukučín. - 6. vyd. –
Turčiansky sv.Martin: Matica slovenská, 1946. - 221 s. ; 18 cm. - (Sobrané spisy M.Kukučina). –

Zo stupňa na stupeň. Dies irae. Na svitání. Rysavá jalovica. : a iné rozprávky. –
Martin : Matica slovenská, 1947.

Život / Martin Kukučín ; ilustrácie Emil Makovický. - [1. vyd.]. –
Martin : Matica slovenská, 1950. - 267 s. ; 19 cm. - (Hviezdoslavova knižnica, sväzok 2).

Knihy o ňom:

Čepan, Oskár
Stimuly realizmu .
Bratislava : Tatran, 1984. - 480 s. ; 21 cm. - (Okno, 46. zväzok).

Čepan, Oskár
Kukučínove epické istoty –
Bratislava : Tatran, 1972. - 270 s. ; 17 cm.

Chmelová, Elena
Perica z ostrova : pri príležitosti 125. výročia narodenia Martina Kukučina; ilustroval Dušan Šulc. - 1. vyd. –
Bratislava : Mladé letá, 1985. - 266 s. ; 20 cm.

Juriček, Ján
Martin Kukučín : Život pútnika. –
Bratislava : Mladé letá, 1975. 150 s.

Kukučín
Kukučín zblízka: Výber z listov. Zost. Marianna Mináriková.
Bratislava: Tatran, 1989. 311 s. ISBN: 80-222-0057-3

Martin
Martin Kukučín v kritike a spomienkach : sborník. –
Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1957. - 944 s. ; 20 cm.

Mazák, Pavol
Slovenský román v období literárneho realizmu : význam a tvar /. - Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975. - 121 s. ; 21 cm.

Mikulová, Marcela – Mikula, Valér
Slovenský literárny realizmus II - 1. vyd. –
Bratislava : Slovenský Tatran, 2006. - 657 s. ; 17 cm. - ISBN 80-222-0530-3.

Turczel, Lajos

Írások mérlegen : tanulmányok. –

Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. - 220 s. ; 21 cm.

Použitá literatúra:

Encyklopédia slovenských spisovateľov A-O 1 / Karol Rosenbaum a kolektív. - [1. vyd.]. -

Bratislava : Obzor, 1984. - 484 s. ; 24 cm.

Chmelová, Elena

Perica z ostrova : pri príležitosti 125. výročia narodenia Martina Kukučina; ilustroval Dušan Šulc. - 1. vyd. –

Bratislava : Mladé letá, 1985. - 266 s. ; 20 cm.

Slovenský biografický slovník III. K-L : (od roku 833 do roku 1990) / redaktor Vladimír Mináč a kolektív. - [1. vyd.]. –

Martin : Osveta, 1989.

Slovník slovenských spisovateľov 20.storočia / Augustín Maťovčík ... [et.al.]. - [1. vyd.]. -

Bratislava : Spolok slovenských spisovateľov, 2001. - 527 s. ; 24 cm. - ISBN 80-8061-122-X.

Slovník slovenských spisovateľov / Valér Mikula ... [et al.]. - 2. vyd. –

Bratislava : Kalligram-Ústav slovenskej literatúry SAV, 2005. - 651 s. ; 21 cm. - (Knižnica slovenskej literatúry). - ISBN 80-7149-801-7.

Názov: Martin KUKUČÍN – bard slovenského literárneho realizmu – bibliografický
leták pri príležitosti 150. výročia narodenia autora

Zostavil: Vojtech GOTTGEISEL

Zodpovedná: Marta SZILÁGYIOVÁ – riaditeľka KAB NZ

Vydala: Knižnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch

Termín: máj 2010

Náklad: 20 ks

Tlač: KAB NZ